

Îndrăznește să cunoști! (Horatîu)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Două hrisoave pe pergament de la Constantin Brâncoveanu, datate 1688 și 1695

ANUL I, NR.1

IANUARIE 2020

APARE LUNAR

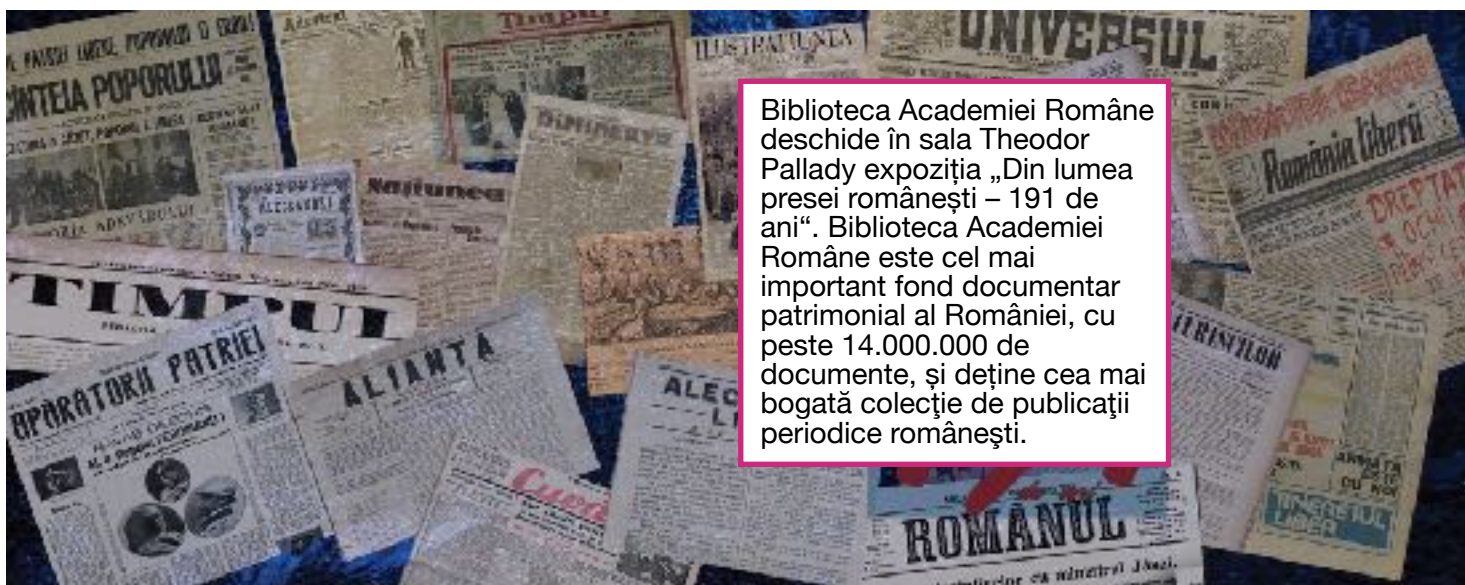
Ioan-Aurel Pop

Președinte al Academiei Române

O poartă deschisă spre lume

„Foaia” Bibliotecii Academiei Române, numită „Tezaur” vrea să rețrezească gustul tinerilor pentru carte, pentru manuscrise, pentru stampe, pentru monede și medalii, pentru hărți, adică pentru acele grăunțe de aur elaborate de mințile cele mai luminate și lăsate moștenire urmașilor. Biblioteca Academiei este deschisă pentru toți iubitorii de documentare serioasă, dar aceștia au nevoie de un ghid avansat de cunoaștere. Periodicul „Tezaur” va reflecta treptat și va prezenta cititorilor toate colecțiile sale, toate publicațiile sale și toate activitățile sale. Lumea va putea să vadă astfel câtă efervescentă spirituală cuprind aceste vechi bolți, cum s-a făcut „creșterea limbii românești”, care au fost laboratoarele științei, cum s-a plămădit arta, spre „a patriei cinstire”. Biblioteca – se va vedea prin „Tezaur” – este și o poartă a noastră deschisă spre lume, o modalitate de adecvare a elitei intelectuale românești la marile curente culturale europene și universale, un fel specific de promovare a dialogului nostru cu lumea.

pag. 3

Biblioteca Academiei Române deschide în sala Theodor Pallady expoziția „Din lumea presei românești – 191 de ani”. Biblioteca Academiei Române este cel mai important fond documentar patrimonial al României, cu peste 14.000.000 de documente, și deține cea mai bogată colecție de publicații periodice românești.

Ana Blandiana

Cartea de vizită

Cândva, cu mulți ani în urmă, într-un timp în care cărțile mele, mult mai puține decât acum, fuseseră mutate la fondul secret în bibliotecă, am lucrat doi ani ca bibliotecară. În mod ciudat, deși nu era vorba de o perioadă nici fericită, nici lipsită de probleme,

îmi amintesc acel răstimp ca pe o paranteză luminoasă, aproape paradisiacă a vieții. Țin minte cât de apărută mă simțeam printre cărți și cum descoperisem, ca pe un noroc, cu cât e mai liniștitor să îngrijești cărțile decât să le scrii. De altfel, am simțit întotdeauna

bibliotecile - după biserici, poate - ca spațiile cele mai generatoare de pace interioară, iar faptul că s-a întâmplat să le slujesc și altfel decât ca scriitor l-am considerat o onoare.

pag. 3

Întâiul care își exprimă gândirea prin linii

pag. 10-11

Aurul cuvintelor

pag. 4-5

Epurarea unor publicații

Fondul „Special” sau Fondul „Secret” a cunoscut o primă etapă în epurarea unor publicații din bibliotecă.

pag. 7

pag. 8

Cel mai vechi manuscris latin din colecțiile Bibliotecii

adus în țară de soldații români care au participat la Asediul Vienei din 1683

pag. 12

Manuscrisul, datat 1370, este opera teologului francez din secolul al XII-lea Guillaume Durand, Episcop de Mende. Opera sa Rationale divinarum officiorum, scrisă în perioada 1285-1291, constituie cel mai important tratat medieval despre simbolismul arhitecturii bisericii și ritualurile de cult și, fără îndoială, timp de trei secole, a reprezentat cea mai semnificativă scriere despre liturghie.

După ce timp de zece ani a guvernat Eparhia de Mende, lui Durand i s-a oferit Arhiepiscopia de Ravenna, pe care a refuzat-o. În 1296 a plecat la Roma, la Sărbătoarea Tuturor Sfinților.

„Jurnal ilustrat” o inedită imagine a vieții bucureștene cotidiene

semnat Alexandru Tohăneanu

pag. 6

Scotocind prin Arhiva Academiei Române, în căutare de noi documente cu privire la istoricul Bibliotecii, am dat peste un subiect foarte interesant, care m-a fascinat încă de prima dată când am pășit pragul acestei onorabile instituții de cultură, în calitate de bibliotecar, și anume: Fondul „Special” sau Fondul „Secret”. Citisem câteva rânduri despre acest lucru în cartea coordonată de Paul Caravia, „Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989”, publicată în anul 2000 la Editura Enciclopedică din București.

Pomind în căutarea acestui subiect fascinant, m-am oprit asupra unor documente din Arhiva Academiei Române, fondul A 101 Biblioteca (1943-1945), dosar nr. 154/1944, care mi-au lămurit întrucâtva dilema în care pătrusesem: Fondul „Special” sau Fondul „Secret” a cunoscut o primă etapă în epurarea unor publicații din bibliotecă. Acest lucru, cunoscut și sub numele de defascizarea colecțiilor bibliotecii, a avut loc după momentul 23 August 1944, când România a întors armele împotriva Germaniei, restul evenimentelor ce au urmat fiind cunoscute prea bine de către istorici.

7 decembrie sau 16 septembrie 1944?

Vreau să mă opresc puțin asupra acestei prime etape, a epurării colecțiilor Bibliotecii Academiei Române, care a început propriu-zis în data de 7 decembrie 1944. Ministerul Afacerilor Străine, prin Direcția Presei și Informațiilor, a transmis Academiei Române o Adresă în 7 decembrie 1944, în care instituția era invitată să trimită un reprezentant la conferința care avea să fie organizată „sâmbătă 9 Decembrie a.c.”, în vederea aplicării art. 16 din „Convenția de Armistițiu cu Națiunile Unite”. Între subiectele ce urmau a fi discutate pot fi enumerate: „1. Publicațiile a căror difuzare și circulație urmează a fi interzisă complet, din cauza conținutului lor antisovietic sau profascist; 2. Stabilirea publicațiilor ce pot fi utilizate, numai după ce vor fi cenzurate de o comisie specială pasagiile de natură a turbura bunele noastre relații cu Națiunile Unite (U.R.S.S., n.n.); 3. Eventualele modalități de distrugere a lucrărilor antisovietice sau pronaziste, precum și ștergerea pasagiilor incriminate”. Cu alte cuvinte urma să fie constituită o comisie specială de cenzură care avea să interzică circulația anumitor publicații cu caracter anticomunist sau

Epurarea unor publicații

Fondul „Special” sau Fondul „Secret”.

profascist, să cenzureze sau să elimine complet anumite pasaje incriminatoare. Într-o notă marginală din partea stânga a documentului, scrisă cu cerneală de culoare albastră, se spune că „Dl Traian Popovici se delegează arătând că încă de la 16 Sept[embrie]. am luat convenitele măsuri”. Astfel, înțelegem de-aici că anumite măsuri de epurare fuseseră luate cu aproape trei luni mai devreme, cumva anticipându-se acest moment. Persoana desemnată pentru a fi prezentă la respectiva conferință avea să fie Traian Popovici, bibliotecar.

Traian Popovici: membru în Comisia specială de epurare a publicațiilor

Următorul document pe care l-am întâlnit este o adresă din partea Ministerului Educației Naționale, Secția Armistițiu, din 6 iunie 1945 pentru Academia Română cu privire la aplicarea art. 16 din Convenția de Armistițiu, ca urmare a Comunicatului din 17 decembrie 1944, unde sunt amintite primele patru liste „cuprinzând publicațiile retrase din circulație și din bibliotecile publice, din cauza cuprinsului lor, dăunător bunelor relații cu Națiunile Unite (U.R.S.S., n.n.)”, urmate de „listele nr. 5 și 6 ale publicațiilor de acest fel, cari urmează a fi retrase din circulație, în termen de 15 zile de la publicarea lor în Monitorul Oficial din 25 Aprilie 1945 și nr. 103 din 9 Mai 1945”. Un alt document interesant, intern de această dată, este o Delegație datată în 2 august 1945 privind desemnarea lui Traian Popovici „prim-bibliotecar la Biblioteca Academiei Române” de către Președintele Academiei Române, pentru a face parte din Comisia de epurare a unor publicații conform Decretului-Lege nr. 364. Acestui document îi urmează Decizia 1368 din 8 august 1945 semnată de Petre Constantinescu-Iași, Ministrul Propagandei, cu privire la comisia specială înființată în cadrul Ministerului Propagandei cu privire la aplicarea Decretului-Lege nr. 364 pentru retragerea unor anumite publicații periodice și neperiodice, reproduceri grafice și plastice, filme, discuri, medalii și insigne metalice. În art. 2 al acestei decizii este precizată comisia special creată pentru epurarea publicațiilor, și anume: „George

Ivașcu, actual Director al Propagandei, din partea Ministerului Propagandei, în calitate de președinte; D-nii: P. P. Stănescu, actual Secretar General al Ministerului Educației Naționale, D. Panaitescu-Perpessicius, profesor secundar și Mihail Cruceanu, profesor secundar, din partea Ministerului Educației Naționale, ca membri; D-nii: Pompiliu Constantinescu, scriitor și Mihail Beniuc, conferențiar universitar și scriitor, din partea Societății Scriitorilor Români, ca membri; Dl. Sebastian Popescu, referent titular, ca membru, din partea Ministerului Afacerilor Interne; Dl. Alexandru Paleologu, Consilier, din partea Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, ca membru; Dl. Traian Popovici, prim bibliotecar – Director, din partea Academiei Române, ca membru; Dl. George C. Nicolescu, asistent universitar, din partea Ministerului Artelor, ca membru; Dl. N. N. Vasiliu, Consilierul juridic al Ministerului Propagandei, ca membru”.

Memoriul din 23 noiembrie 1945 adresat Președintelui Academiei Române

Ultimul document la care facem referire este un Memoriu adresat Președintelui Academiei Române de către șefii de serviciu ai Bibliotecii Academiei Române din 23 noiembrie 1945. Între semnatarii documentului se numără: Traian Popovici, N. Istrati, I.P. Lupu, A.P. Todor. În memoriu, cei patru șefi de servicii „se plâng” Președintelui Academiei Române de faptul că Directorul (Conservatorul) Bibliotecii, atunci când a preluat conducerea, s-a angajat să respecte întru totul normele de lucru „cuprinse în regulamentele și instrucțiunile în vigoare”, însă „între timp, D-sa, prin dispozițiuni verbale adresate diversilor funcționari, a impus modificări esențiale atât normelor cât și metodelor de lucru urmate în Biblioteca noastră”. În acest sens sunt date ca exemplu următoarele situații, explicate în detaliu, și anume: „1. S’a hotărât ca operele extrase din publicațiile periodice și poligrafii colective să nu mai fie catalogate. Consultarea acestor opere se va face de aici înainte numai în periodicele și poligrafiile respective [...] 2. S’a dispus

ca edițiile succesive dintr’o operă să fie catalogate cu ediția I, sub același număr, iar exemplarele respective să fie păstrate la magazia de dublete [...] 3. S’a hotărât înlăturarea dela catalogare a numeroase publicații românești, socotite fără valoare [...] 4. S’a dispus să fie catalogate ca fond separat, la Cabinetul Numismatic, publicațiile provenite din donația ing. Orghidan [...] 5. S’a hotărât suspendarea lucrărilor pentru Catalogul de materii”. Motivele continuă până la numărul 11, însă ceea ce ne interesează pe noi în mod deosebit este pct. 7 unde se spun următoarele: „7. S’a dispus ca exemplarele dublete ale publicațiilor retrase din circulație, conform legilor de aplicare a Convenției de Armistițiu, să rămână mai departe în magazia de dublete”. Autorul memoriului (înclinăm să credem că textul ar aparține lui Traian Popovici) afirmă că „Legea prevede ca toate exemplarele din publicațiile interzise să fie păstrate separat sub cheie, prevăzându-se sancțiuni grave pentru nerespectare”. Acesta continuă arătând că „s’a dovedit însă că, în împrejurările în care se găsește depozitul dubletelor, nu se poate vorbi de o deplină siguranță a publicațiilor păstrate acolo”, și concluzionează spunând că „și dacă sustragerea unei cărți oarecare nu poate privi decât Instituția noastră, sustragerea unei cărți prohibite are însemnătate publică și atrage sancțiuni pentru acei care au în grijă păstrarea lor”. În ceea ce privește epurarea cărților reiese de-aici faptul că nu exista încă un control total asupra publicațiilor interzise și nici o încăpere specială pentru acestea la finalul anului 1945. În finalul memoriului cei patru șefi de servicii îi sugerează Președintelui Academiei Române că orice modificări ale normelor de lucru trebuie făcute în acord cu regulamentele existente și numai în scris „și numai după o temeinică examinare a necesităților care le impun și a consecințelor pe care le-ar aduce aplicarea lor, precum și aprobarea lor”. Cu alte cuvinte, epurarea publicațiilor începută în bibliotecă la 16 septembrie 1944 reprezenta doar o primă etapă a unui proces complex aflat în plină desfășurare pentru aplicarea art. 16 al Convenției pentru Aplicarea Armistițiului, reglementată ulterior de Decretul-Lege nr. 364 din 4 mai 1945, proces care va dura mai bine de jumătate de secol.

dr. Silviu – Constantin Nedelcu

